

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У високорозвинених країнах світу представники всіх гілок влади давно усвідомили величезну значимість економічної, в тому числі фінансової освіченості населення як для розвитку економіки, соціальної захищеності, так і для затвердження економічних засад. Економічна освіта громадян не лише зміцнює їхнє самоусвідомлення, сприяє розкриттю творчого потенціалу особистості, допомагає людям ефективно захищати свої права, підвищуючи таким чином рівень свого життя. У більшості країн економічна освіта населення розглядається як продуктивна інвестиція у розвиток та один із важливих інструментів забезпечення стабільності в суспільстві. Фінансово-грамотне населення здатне запобігати негараздам, уникати грошових штормів, самостійно аналізувати проблеми економічного життя та адекватно на них реагувати. Водночас низький рівень економічної освіти і фінансової грамотності призводить до неефективного управління власними коштами, знижує обґрунтованість прийняття фінансових рішень, зменшує економічну активність населення та створює загрози фінансовій безпеці домогосподарств, а відтак і стабільності національної фінансової системи загалом. Економічна освіта суттєво впливає на якість життя громадян, на їх загальну культуру, навіть менталітет. Економічну та фінансову грамотність пов'язують із певною системою знань про основні фінансові продукти, що реалізуються на фінансовому ринку країни, вміння користуватися фінансовими інструментами з повним усвідомленням наслідків своїх дій і готовність брати на себе відповідальність за прийняті рішення.

Економічна освіта формує знання не тільки традиційних економічних понять та категорій, але й дозволяє формувати прогностичне економічне мислення, яке в перспективі позбавить або допоможе уникнути можливих життєвих ризиків. В багатьох країнах світу вміння заробляти і розпоряджатися грошовими коштами є критерієм успішної фінансової захищеності особистості в суспільстві. Отже у вищезначеному контексті питання економічної освіти та набуття підприємницько-фінансових компетентностей набуває першочергового значення і є невід'ємною складовою загальноекономічної культури населення.

В Україні склалась парадоксальна ситуація: з одного боку декларується необхідність формування економічного мислення, поглиблення фінансової грамотності молодого покоління, а з іншого – спорстерігаємо відсутність будь-якого прогресу у впровадженні економічних дисциплін в загальноосвітніх школах, ліцеях та ВНЗ. У більшості

навчальних закладах економіка є факультативною дисципліною, яку, як правило, за відсутності спеціалістів замінюють математикою, географією тощо. Це при тому, що економічні та підприємницькі компетентності виокремлені з десяти основних в програмі НУШ. У вишах економіку як навчальну дисципліну вже декілька років поспіль винесено за межі нормативної і переміщено в блок вибіркових дисциплін. В той же час останні соціологічні дослідження свідчать, що інтерес до економічної освіти, фінансової грамотності значно зростає: молодь вважає за необхідне засвоєння навичок та вмінь фінансової грамотності – 35,3% та бізнес-навичок – 20% [6].

На етапі сучасних соціально-економічних та науково-освітніх трансформацій перед економічною освітою постають нові виклики і непрості завдання подальшого вдосконалення форм, методів і засобів економічної освіти. Нині на перший план виходить завдання адекватного відображення нової соціально-економічної реальності, що формується в процесі глобальних перетворень та інтердисциплінарних зв'язків. Економічна освіта потребує серйозного теоретико-методологічного вдосконалення, яке має відбивати проблеми господарської діяльності; обґрунтування перспектив розвитку національної економіки та виявлення ендогенних та екзогенних ризиків і механізмів ефективної реінтеграції в глобальний економічний простір.

Нинішня епоха ввібрала в себе досвід і проблеми минулого століття. Теоретико-методологічні та історико-цивілізаційні концепції ХХ століття здебільшого є актуальними. Разом з тим, в яскравій мозаїці великої кількості течій, шкіл, імен важко віднайти основні, ключові. Тут існують різні підходи і вподобання. На початку ХХІ століття характерною рисою економічної теорії стала парадигмальна диференціація, як на рівні мейнстріму, так і гетеродоксії. Зростає роль міждисциплінарних зв'язків, а саме, економіка відчуває складний і багатовекторний вплив історії, культури, етики, моралі, релігії та політики.

В сучасній економічній літературі відчувається дефіцит ґрунтовних теоретико-методологічних досліджень, спрямованих на глибоку системну інтерпретацію явищ і процесів 3-ї та 4-ї хвилі НТП, пов'язаних з інформатизацією, екологізацією, інтеграційними світогосподарськими процесами, загостренням глобальних проблем. Тому, на думку окремих вітчизняних вчених, акцент у сучасних теоретико-методологічних розробках з економічної теорії має зміститись у бік «зосередження уваги на підвищення ролі людського капіталу та використання

його можливостей з орієнтацією на конкурентні переваги, реалізацію національних інтересів з урахуванням взаємовигідного співробітництва, розвитку існуючої економічної, фінансової та організаційної практики» [4, с. 6].

Пошук нових теоретико-методологічних та інтердисциплінарних підходів до аналізу існуючих і перспективних проблем економіки виявляють сучасні вчені України і світу. Цікавою є спроба А. Гальчинського обґрунтувати загальнометодологічні засади взаємозалежностей економіки, історії цивілізації, культури, ноосфери, нооцивілізації та трансформації традиційної політекономії у політичну нооекономіку, що закладає, на думку вченого, основу оновленої парадигми економічних знань, економіку Розуму. В цьому контексті актуалізується політична соціоекономіка – нооекономічна теорія з акцентами на визначальній ролі соціального не лише в економічному житті, а й в усьому інституційно-політичному просторі [3, с. 470].

Польський вчений Гжегош В. Колодко в рамках Нового Прагматизму розглядає питання про роль, місце і можливості сучасної економіки та майбутнього світоустрою [5, с. 16]. З його праць виникає переконання, що проблеми певних господарських систем не вдасться розв'язати на традиційно зрозумілому макроекономічному рівні, тільки гетерогенне, мультидисциплінарне та контекстне мислення принесуть позитивні результати [2, с. 16].

В умовах становлення української державності та радикальних системних трансформацій теоретико-методологічне та інтердисциплінарне осмислення об'єктивної дійсності, економічної онтології та антропології дозволили вченим глибше осягнути сутність таких категорій, як власність, багатство, вартість, ціна, гроші, праця, капітал, підприємництво, корпорації та ін., їх значення в досягненні сенсу життя як соціальної спільноти, так і окремої людини [1, с. 85].

Сучасна економічна освіта перебуває у складній взаємозалежності з реальною економічною дійсністю та знаходиться на інтердисциплінарному перетині, в зв'язку з чим вона може як прискорювати, так і гальмувати хід соціально-економічних перетворень. Вектор реальних економічних досліджень повинен бути спрямованим на оновлення теоретико-

методологічного арсеналу, врахування особливостей міждисциплінарних та інтердисциплінарних зв'язків, який є адекватним сучасним глобальним викликам. Несподівана пандемія COVID 19 внесла свої корективи в діяльність освітньої галузі, що призвело до трансформації всієї системи в онлайн режимі. На сьогодні немає об'єктивних даних, щодо того як карантин вплинув на навчальні результати здобувачів освіти, оскільки централізований облік відвідування не вієся, точних даних щодо відсотків тих учнів, які «випали» з освітнього процесу також немає. Нині спостерігаються негативні тенденції впливу дистанційного навчання в освітній сфері, зокрема, і вивчення економічних дисциплін.

Найближчим часом поглиблення глобалізаційних процесів, розповсюдження нанотехнологій окрім того пандемія, яка охопила світ, прогнозують докорінну трансформацію суспільновиробничого та господарського процесів, появу нового економічного способу життя та наноекономіки. Тому важливість економічної освіти виходить далеко за межі звичайних заходів по вдосконаленню механізмів її впровадження в навчальні заклади. Економічна освіта – це необхідний інтелектуальний ресурс для подальшого ефективного розвитку економіки України та її інтеграції в глобальний економічний простір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В. Д. Економічна наука та освіта в епоху системних трансформацій: нові виклики і запити до фундаментальної теорії. *Економіка України*. 2016. № 8. К., 2016. С. 72-92.
2. Болтовські М. Еволюція економічної науки та новий прагматизм Гжегоша В. Колодко. *Економіка України*. 2016. № 1. С. 4–17.
3. Гальчинський А. Політична нооекономіка. Київ: Либідь, 2013. 472 с.
4. Геєць В. М. Суспільний капітал – одержавленість чи державотворчість? *Економіка України*. 2016. № 8. С. 3–6.
5. Колодко Гжегош В. Новий прагматизм, або економіка помірності. *Економіка України*. 2013. № 11. С. 13–28.
6. Як живе молодь України у час COVID-19? URL: <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/DG/covid%20impact/youth-COVID-19.pdf>.